

МЕЛЬНИК Олексій

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

<https://orcid.org/0000-0003-2499-4591>e-mail: melnyk31@ukr.net**ВАРІАТИВНІСТЬ СКЛАДУ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРОВІДНИХ КОМАНД З ЖІНОЧОЇ БОРТЬБИ В ІГРАХ ОЛІМПІАД**

Сьогодні жіноча боротьба стрімко розвивається на всіх континентах. З кожним наступним олімпійським циклом відстежується тенденція до зростання конкуренції та збільшення кількості учасниць на міжнародних турнірах. Технічний арсенал прийомів і видовищність поєдинків у жіночій боротьбі сьогодні не поступаються вільній боротьбі серед чоловіків. У більшості олімпійських команд спостерігаються різні підходи до формування складу в залежності від різного роду чинників: економічного, демографічного, традицій щодо боротьби в країні тощо. **Метою** нашого дослідження було встановити варіанти комплектування провідних олімпійських збірних команд з жіночої боротьби між олімпійськими циклами та їх результати. **Методи дослідження:** аналіз та синтез, документальний метод (аналіз протоколів змагань), порівняння, методи математичної статистики. Для дослідження було обрано 6-ку кращих олімпійських команд у боротьбі жіночій, які ми визначили за підсумками командного заліку на чемпіонатах світу з 2003 по 2022 роки (Японія, Америка, Китай, Україна, Канада та Монголія). Вивчення варіативності складу збірних команд відбувалося на основі аналізу повторюваності участі одних спортсменок у Іграх Олімпіад та включення до збірних нових учасниць. **Результати.** Встановлено, що найбільших оновлень складу команди в усіх п'яти олімпійських циклах зазнавала збірна команда Китаю (86,7%). Натомість найбільш стабільний склад виявився у збірній команді Японії яка упродовж 5-ти Ігор Олімпіад загалом оновлювала свій склад лише в межах 38,9%. При цьому команда Японії не поступилася першим місцем жодного разу, що засвічує високоефективну та цілеспрямовану підготовку до Ігор Олімпіад. Водночас гідну конкуренцію на олімпійській арені збірній команді Японії складають збірні Китаю, США, Канади, України, Монголії. Ці команди також мають достатньо високий показник результативності у жіночій боротьбі на олімпійській арені.

Ключові слова: боротьба вільна (жіночі); склад команд; олімпійські ігри; висококваліфіковані спортсмени; змагальна діяльність; провідні збірні команди.

<http://doi.org/10.31891/pcs.2023.2.4>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Жіноча боротьба є одним із найбільш видовищних та популярних видів спорту. Динаміка змагальної боротьби, високий рівень конкуренції та результативність спортсменок стимулюють зацікавленість з боку глядачів, стрімкий розвиток, популяризацію та широке розповсюдження виду спорту на континентах. З'являється все більше прихильників жіночої боротьби, а також фахівців, котрі займаються вивченням різних аспектів розвитку виду спорту у науковому сенсі.

Слід зазначити, що змагання чоловіків-вільників вперше були включені в програми III Ігор Олімпіад (ІО) ще в 1904 році в Сент-Луїсі (США). І лише через 100 років – у 2004 році до програми XXVIII ІО в Афінах були допущені борчині вільного стилю [1]. В Афінах жіноча боротьба була представлена у 4-ьох вагових категоріях (в/к): 48 кг, 55 кг, 63 кг, 72 кг і ці вагові категорії були незмінні

упродовж трьох ІО в Афінах 2004 р., Пекіні 2008 р. та Лондоні 2012 р [2].

Об'єднаним світом боротьби (UWW) весь час змінювалися та вдосконалювалися правила змагань, а також додавалися вагові категорії, як олімпійські, так і неолімпійські. Так, на XXXI ІО у Ріо де Жанейро 2016 року жіноча боротьба була представлена уже у 6-ти вагових категоріях: 50 кг, 53 кг, 58 кг, 63 кг, 69 кг та 75 кг, і відповідно прирівняно до кількості вагових категорій у чоловічій вільній боротьбі. На XXXII ІО у Токіо 2020 кількість вагових категорій залишилась незмінною, однак дещо змінився діапазон деяких з них (50кг, 53кг, 57кг, 62кг, 68кг, 76кг).

Щодо кола наукових питань, які розглядають фахівці в межах жіночої боротьби слід відзначити питання оптимізації процесу підготовки висококваліфікованих борчинь, яке в останні роки стає все більш актуальним. З кожним роком зростає конкуренція та техніко-тактичний арсенал дій у жінок борчинь вільного стилю [3]. Багато фахівців займаються дослідженнями різних

сторін підготовки висококваліфікованих борців та борчинь [4, 5 та ін.]. Також деякі роботи присвячені різноманітним аспектам змагальної діяльності борчинь вільного стилю [6 та ін.], спираючись на які впроваджуються інноваційні методи та засоби підготовки [7, 8, 9].

Зважаючи на швидке зростання результативності висококваліфікованих борчинь на світовій спортивній арені цікавим і актуальним видається завдання щодо визначення варіативності складів провідних олімпійських збірних команд, виявлення відмінностей у їх комплектуванні від одного олімпійського циклу до іншого з можливістю використання отриманих даних для оптимізації та вдосконалення системи підготовки висококваліфікованих борчинь до головних змагань чотириріччя.

2. ЗВ'ЯЗОК ТЕМИ ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Дослідження виконане в межах теми 2. 1. «Теоретико-методологічні основи тактики у спорті» (Номер державної реєстрації 0121U100634) Зведеного плану науково-дослідної роботи ЛДУФК ім. Івана Боберського на 2021-2025 рр.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Мета дослідження: встановити варіанти комплектування провідних олімпійських збірних команд з жіночої боротьби між олімпійськими циклами та їх результати. Для досягнення мети було використано такі *методи наукового дослідження:* аналіз науково-методичної літератури та джерел інтернету; документальний метод (протоколи участі в ІО, протоколи результатів змагань тощо), метод порівняння, методи математичної статистики.

Для нашого аналізу ми обрали 6 країн-лідерів у жіночій боротьбі, серед яких Японія, США, Китай, Україна, Канада та Монголія. До уваги приймали виступи борчинь на усіх п'яти ІО, встановлювали як змінювався та оновлювався склад команд між олімпійськими циклами.

Вихідні дані результатів виступів взяті з офіційного сайту Об'єднаного світу боротьби

(UWW) [10]. Для статистичної обробки даних і графічного представлення результатів використовувалася програма MS Excel.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає у висвітленні актуального стану здоров'я учнівської молоді, ставлення школярів до проблематики здоров'язбереження, ведення здорового способу життя як детермінант інноватизації системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої педагогічної освіти.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Зважаючи на абсолютну багаторічну першість у жіночій боротьбі на олімпійській арені аналіз складу та результативності ми розпочали зі збірної команди Японії. Варто відзначити, що команда цієї країни з жіночої боротьби у повному складі приймала участь в усіх ІО, на яких був представлений цей вид програми. Вже на ІО 2004 року в Афінах японські борчині вибороли дві золоті одну срібну та бронзову нагороди, тобто були відзначені в усіх представлених вагових категоріях (рис. 1).

На ІО 2008 року у Пекіні склад японської збірної залишився без змін. При цьому спортсменки повторили досягнення попередніх ІО щодо кількості та ґатунку нагород.

Дещо змінилися тенденції до ІО 2012 року у Лондоні. На цих Іграх команда Японії з жіночої боротьби зазнала оновлення на 25%, тобто до складу було залучено одну нову спортсменку у ваговій категорії до 48 кг.. Такий крок ще більшою мірою покращив медальну ситуацію збірної. У цьому складі спортсменки вибороли уже три золоті медалі із можливих чотирьох.

Починаючи з 2016 року Об'єднаним світом боротьби (UWW) було вирішено порівняти кількість олімпійських вагових категорій у трьох стилях боротьби: жіночій, вільній та греко-римській (по 6 в/к у кожній дисципліні). При цьому збірна команда Японії виступала повним складом. Водночас від попередніх ІО у складі команди залишилося дві досвідчені учасниці (щодо участі в ІО – 33% складу) і ще чотири спортсменки (дві у

вагових категоріях, котрі вже були представлені у програмі і ще дві – в нових вагових категоріях) доповнили склад (67%

складу). Ці ІО принесли команді Японії чотири золоті медалі та одну срібну.

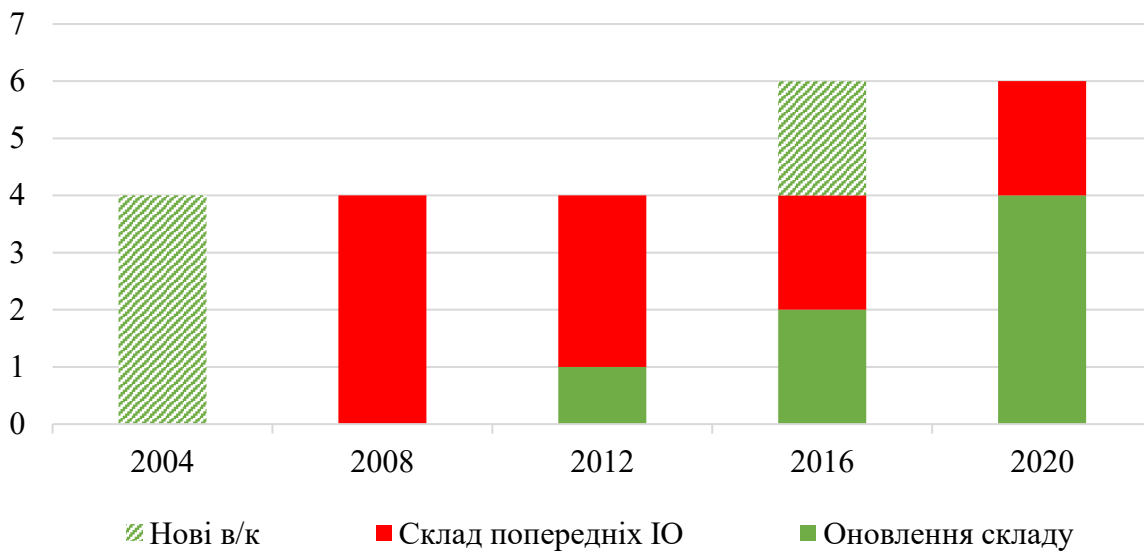

Рис. 1 Варіативність складу олімпійської збірної команди Японії у різні роки:

нагороди – 15 золотих, 3 срібних, 2 бронзових медалей; місця у загальнокомандному заліку: 2004 р. – 1 м., 2008 р. – 1 м., 2012 р. – 1 м., 2016 р. – 1 м., 2020 р. – 1 м.

На своїх домашніх ІО в Токіо 2020 японська збірна знову довела статус лідера. Водночас її склад порівняно з іншими ІО змінився уже на 77%. Тобто лише у двох з шести вагових категорій залишилися спортсменки, котрі представляли свою команду і на попередніх змаганнях, у чотирьох інших вагових категоріях відбулися заміни учасниць. ІО в Токіо принесли у скарбничку збірної команди Японії чотири золоті медалі.

Загалом на усіх п'яти ІО збірна Японії посідала перше загальнокомандне місце. Водночас у її складі завжди перебували досвідчені спортсменки. До жодних із розглянутих ІО склад збірної команди Японії не оновлювався на 100%. Найбільше медалей збірна Японії виборола у легких та середніх вагових категоріях, а от у найважчій ваговій категорії їхнім борчиням поки вдавалось виборювати лише бронзові нагороди. Варто відзначити, що рекордна кількість участей (чотири поспіль) в ІО та найбільше здобутих золотих олімпійських нагород сьогодні на рахунку у триразової чемпіонки і володарки срібної медалі Йошіди Саорі (Yoshida Saori, в/к 55 та 53кг) та чотириразової переможниці ІО – Ічо Каорі (Icho Kaori, в/к 63 та 58кг). Також у збірній команді Японії дворазовою чемпіонкою ІО у Ріо-де-Жанейро (2016) та Токіо (2020) ставала Каваї Рісако (Kawai

Risako, в/к 63 та 57кг). У важкій в/к (72 кг) лідером збірної Японії багато років була Hamaguchi Kyoko, яка тричі приймала участь в ІО та виборола 2 бронзові нагороди для своєї команди.

Серед найбільш титулованих команд з жіночої боротьби є і збірна Китаю. Свою команду країна представляє на усіх ІО починаючи з Афін 2004 року. Зокрема на цих ІО збірна команда Китаю з жіночої боротьби була представлена в усіх вагових категоріях. Здобувши золоту нагороду у ваговій категорії 72 кг та бронзову медаль у в/к 55 кг, китайська команда у загальнокомандному заліку отримала третє місце (рис. 2).

До наступних ІО в Пекіні 2008 року, по аналогії до команди США, китайська збірна з жіночої боротьби оновила свій склад повністю. Застосування цієї схеми дало змогу команді здобути одну золоту нагороду у ваговій категорії 72 кг та ще одну срібну- у ваговій категорії 55 кг. Ці здобутки дали змогу китайській збірній посісти друге місце у загальнокомандному олімпійському заліку з жіночої боротьби.

На ІО в Лондоні 2012 року команда китайських борчинь була представлена лише трьома спортсменками, оскільки у них була відсутня ліцензія у в/к 55 кг. Серед них лише одна учасниця мала попередній досвід участі у змаганнях цього рівня а саме чемпіонка

минулих ІО 2008 року у в/к 72 кг Ванг Джао (Wang Jiao). Усі інші учасниці їхали боротися за медалі вперше. На цих Іграх лише одна спортсменка Джінг Руй Ксю (Jing, Rui Xue), яка приймала участь вперше у ІО

відзначилась срібною медаллю у в/к 63кг. Ця єдина медаль вивела олімпійську збірну Китаю з жіночої боротьби на п'яте загальнокомандне місце.

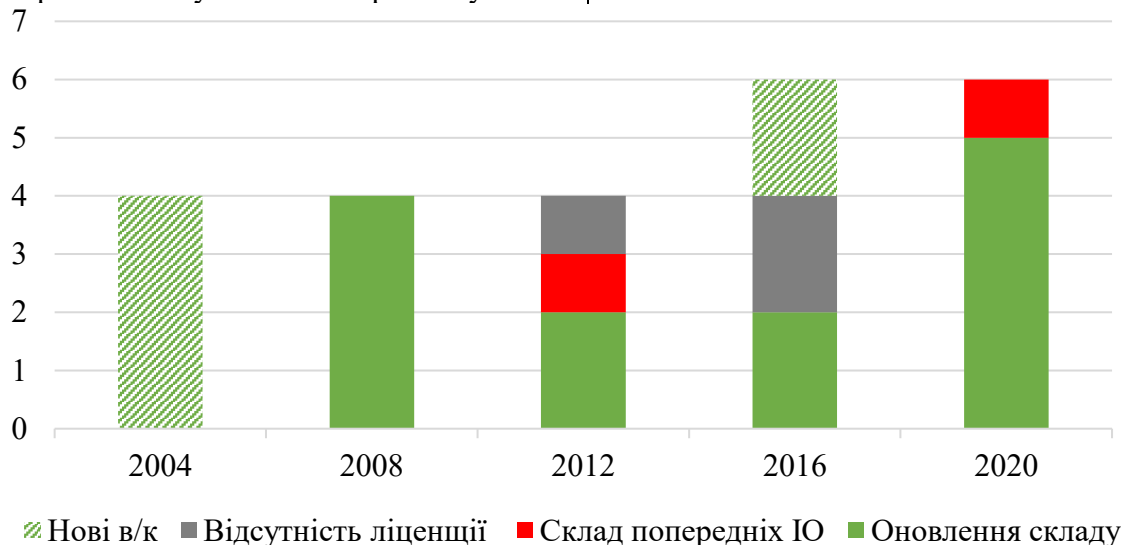

Рис. 2 Варіативність складу олімпійської збірної команди Китаю у різні роки:

нагороди – 2 золотих, 4 срібних, 3 бронзових медалі; місця у загальнокомандному заліку: 2004 р. – 3 м., 2008 р. – 2 м., 2012 р. – 5 м., 2016 р. – 8 м., 2020 р. – 4 м.

На ІО 2016 року участь китайської команди у змаганнях з жіночої боротьби характерна тим, що з шести вагових категорій, ліцензію отримали спортсменки лише у чотирьох в/к: 48 кг, 53 кг, 63 кг та 75 кг; ще у двох в/к: 57 кг та 68 кг збірна не була представлена.

Ми відстежили, що по відношенню до ІО попереднього циклу, збірна команда оновила повністю, жодна з досвідчених спортсменок не приймала участь повторно. Проте двом спортсменкам – у в/к 48 кг – Сан Янян (Sun Yanan) та 75 кг – Жанг Фенглю (Zhang Fengliu) вдалося вибороти бронзові медалі, що вивело збірну команду на восьме загальнокомандне місце.

На ІО у Токіо 2020 р. збірна Китаю змагалась за медалі у всіх вагових категоріях. Водночас лише одна борчиня зі складу команди попередніх ІО боролася на цих змаганнях отримала срібну нагороду у в/к 50 кг, що склало 16,6 % від усього складу збірної на цих змаганнях. Решта – п'ять борчинь вперше приймали участь в ІО. При цьому нові учасниці Панг Кянью (Pang Qianyu, в/к 53кг) та Жоу Кян (Zhou Qian, в/к 76кг) вибороли бронзу та срібло відповідно. Це дозволило

команді розміститись на четвертій сходинці в загальнокомандному заліку

Слід відзначити, що відстеженні тенденції формування складу команди Китаю демонструють те, що у збірній цієї країни за усю історію виступів в олімпійських змаганнях з жіночої боротьби було лише дві учасниці, котрі двічі поспіль приймали участь у них, в переважній більшості склад команди щоразу оновлювався майже повністю. Найбільш тиулованими в олімпійській команді Китаю на сьогодні залишаються Ванг Джао (Wang Jiao, в/к 72кг), яка двічі брала участь в ІО та виборола золоту нагороду на домашніх змаганнях в Пекіні 2008 р. Двічі брала участь в ІО і борчиня Сан Янян (Sun Yanan, в/к 50кг), яка виборола для своєї збірної бронзову та срібну медалі.

Дещо схожа тенденція щодо змін складу олімпійської команди спостерігається у збірній США. У перших олімпійських змаганнях з жіночої боротьби (Афіни 2004) збірній команді США вдалося посісти четверте загальнокомандне місце із здобуттям однієї срібної медалі у в/к 63 кг та однієї бронзової медалі у в/к 48 кг (рис. 3).

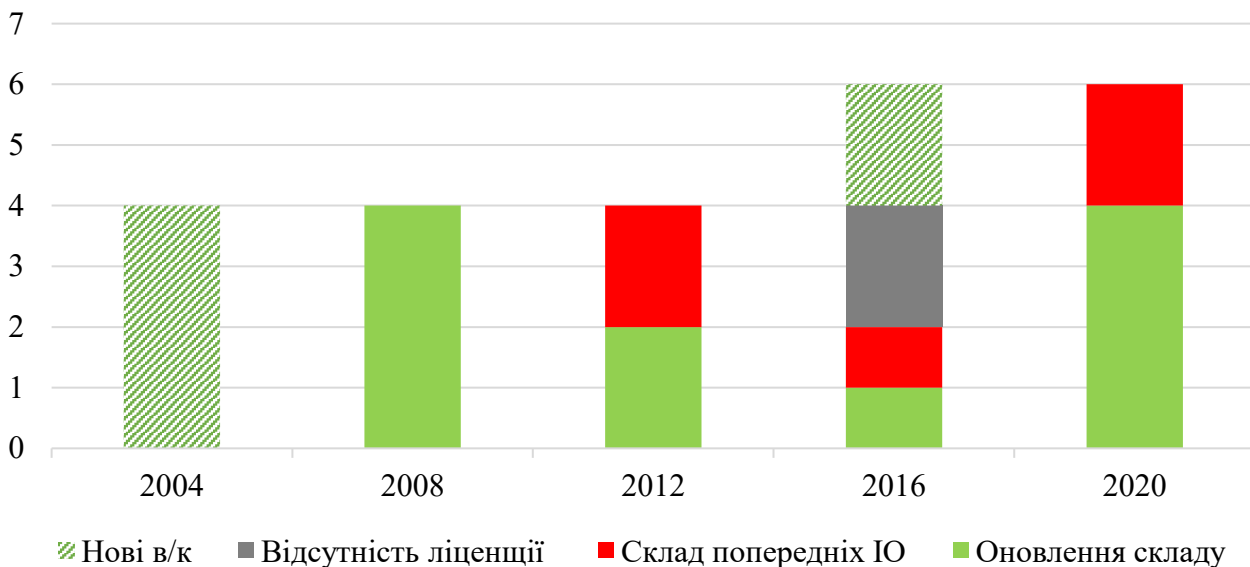

Рис. 3 Варіативність складу олімпійської збірної команди США в різні роки:

нагороди – 2 золотих, 2 срібних, 5 бронзових медалей; місце у загальнокомандному заліку: 2004 р. – 4 м., 2008 р. 6м., 2012 р. – 7м., 2016 р. – 2 м., 2020 р. – 2 м.

Важливо наголосити, що після перших ІО 2004 року команда США з жіночої боротьби зазнала повного оновлення складу. До наступних ІО в Пекіні 2008 року в усіх вагових категоріях приймали участь нові учасниці. Цього разу команда дещо погіршила свій результат, посівши лише шосте місце, здобувши при цьому одну бронзову нагороду у в/к 63 кг.

Підхід до формування складу команди змінився до ІО у Лондоні 2012 року. Так, цього разу збірна США виступала у складі з двох учасниць попередніх ІО (в/к 48 кг та 72 кг) та двох нових спортсменок (в/к 55 кг та 63 кг). Цього разу команда посіла сьоме загальнокомандне місце завдяки одній бронзовій нагороді у в/к 48 кг. Варто зазначити що спортсменка, котра виборола цю нагороду була у складі збірної команди США і на попередніх ІО.

У 2016 на ІО у Ріо-де-Жанейро збірна команда США була представлена лише чотирма борчинями із шести можливих учасниць, оскільки у двох в/к (58 кг та 69кг) команді не вдалося вибороти олімпійських ліцензій. У складі збірної загалом залишилася лише одна учасниця з попередніх ІО. Водночас одна зі спортсменок, котра вперше приймала участь у ІО змогла вибороти золоту нагороду у в/к 53 кг Маруліс Хелен Луїз (Maroulis Helen Louise), яка у фінальному поєдинку перемогла японську спортсменку – триразову чемпіонку ІО Йошідзу Саорі

(Yoshida Saori). Також п'яте місце посіла борчиня, що була учасницею попередніх ІО. Ці дві нагороди підняли збірну США на 2-ге загальнокомандне місце.

Вже на ІО у Токіо 2020 збірна США була представлена в усіх шести вагових категоріях. При цьому у складі команди було дві учасниці з попередніх ІО у в/к 57 кг та 76 кг та чотири нові спортсменки у в/к 50 кг, 53кг, 62 кг та 68 кг. Вдруге у своїй історії жіноча збірна команда з боротьби посіла друге загальнокомандне місце, виборовши одну золоту, одну срібну та дві бронзові нагороди. При цьому золоту медаль для збірної США виборола борчиня, котра вперше приймала участь у найголовніших змаганнях чотирьохріччя Менсах Сток Тамара Маріама (Mensah Stock Tamara Mariama) у в/к 68кг.

Слід відзначити що у збірній США були лише кілька спортсменок, котрі брали участь в ІО не більше двох разів. Найбільш титулованою борчинєю у команді США сьогодні залишається Маруліс Хелен Луїз (Maroulis Helen Louise), яка двічі брала участь у найголовніших змаганнях чотирьохріччя та перемагала на ІО у Ріо-де-Жанейро 2016 року, а також виборола бронзу на ІО у Токіо 2020 року.

Таким чином, слід відзначити, що олімпійська команда США у переважній більшості включає нових учасниць у кожних наступних ІО, що може бути пов'язано зі специфікою системи підготовки, яка більшою

мірою спрямована на максимальне розкриття можливостей борчинь і водночас недостатній акцент на збереження досягнень на подальших етапах спортивної кар'єри.

Високий рівень майстерності демонструє і збірна команда Канади на міжнародній та

олімпійській арені жіночої боротьби. Варто відзначити, що команда Канади на ІО 2004, 2008, 2012 та 2016 років була представлена у повному складі і лише на ІО 2020 року у Токіо участь брали найменша кількість учасниць – лише 2 борчині (рис. 4).

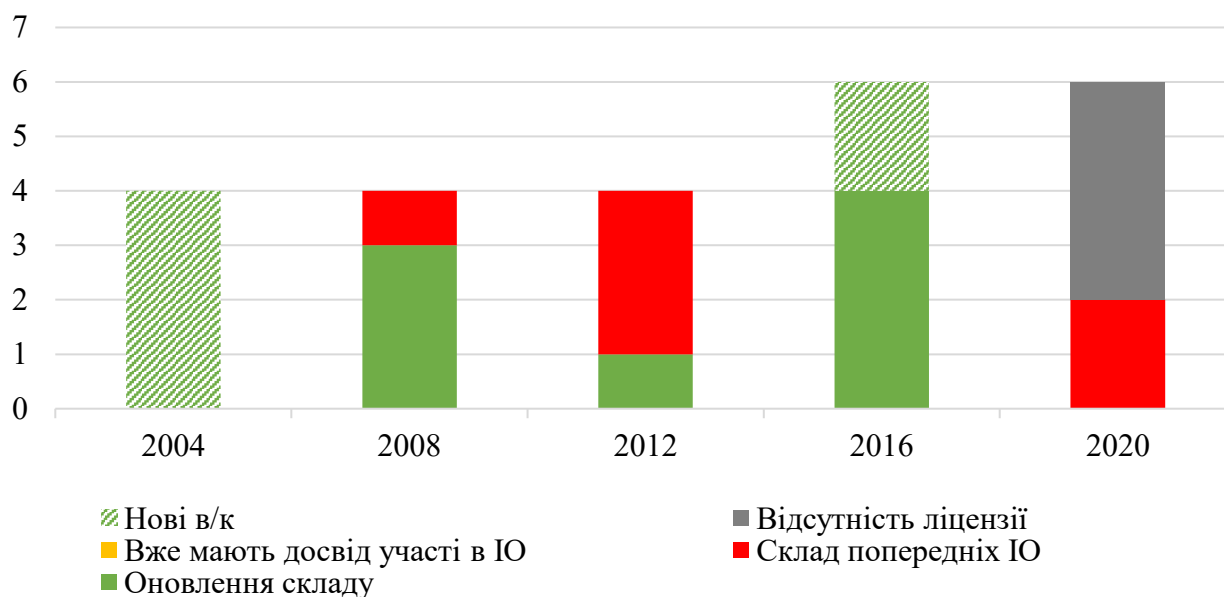

Рис. 4 Варіативність складу олімпійської збірної команди Канади в різні роки:

нагороди – 2 золотих, 2 срібних, 2 бронзові медалі; місце у загальнокомандному заліку: 2004 р. – 5 м., 2008 р. – 3 м., 2012 р. – 3 м., 2016 р. – 2 м.

Деталізуючи, відзначимо, що перші ІО 2004 року в Афінах збірна Канади завершила на 5-му загальнокомандному місці з однією срібною нагородою у в/к 55 кг.

На ІО 2008 року у Пекіні оновивши свій склад на 75% (лише одна учасниця у в/к 55 кг мала попередній досвід участі в ІО) збірна Канади посіла третє загальнокомандне місце, виборовши одне золото у в/к 48 кг та одну бронзову нагороду у в/к 55 кг.

Протилежний варіант формування збірної команди з жіночої боротьби Канади був прийнятий до ІО 2012 року у Лондоні. Тоді склад збірної оновлюється лише на 25% (заміна відбулася у ваговій категорії 72 кг). При цьому три борчині зі складу попередніх ІО посіли друге, третє та п'яте місця у своїх вагових категоріях, забезпечивши збірній Канади третє місце у загальнокомандному заліку.

На ІО у Ріо-де-Жанейро 2016 року склад збірної команди Канади був оновлений на 100%. При цьому учасниці у в/к 75 кг вдалося вибороти золоту нагороду. Ще одна борчиня у в/к 69 кг посіла п'яте місце. Ці два результати дозволили збірній команді Канади

з вільної боротьби розділити зі збірною США друге загальнокомандне місце.

Суттєво погіршилася ситуація зі складом команди та, відповідно, її результативністю на наступних ІО у Токіо 2020 року. Тоді лише дві борчині зі збірної Канади вибороли ліцензії та брали участь у цих змаганнях у в/к 68 кг та 76 кг. Обоє борчинь були учасницями попередніх ІО у 2016 році. Ці змагання виявилися невдалими для олімпійської збірної Канади з жіночої боротьби: спортсменки не вибороли призових місць та навіть не принесли залікових балів для загальнокомандного заліку.

Як видно з рисунку 4 у збірній Канади застосовувалися достатньо різні підходи до формування складу команд – від повного оновлення до фактично повного збереження від попередніх ІО. Зрозуміло, що першочергово це пов'язано із рівнем майстерності борчинь та їх результативністю станом на час відбору, високим рівнем конкуренції серед спортсменок всередині країни. Але в певній мірі також можна говорити про відмінні акценти у системі підготовки канадських борчинь: в одному випадку тренерський склад акцентовано

працював над підготовкою нових чемпіонок, в іншому – система підготовки була зорієнтована більшою мірою на досвідчених борчинь. Найбільшу кількість разів, три рази поспіль участь у ІО в межах команди Канади з жіночої боротьби брала Тоня Вербек (Tonya Verbeek, в/к 55кг), котра виборола для своєї збірної дві срібні та одну бронзову медаль.

Найбільшу зацікавленість закономірно викликає олімпійська збірна команда України, тенденції й підходи до її формування та результатів українських борчинь на олімпійській арені. У жіночій боротьбі наша країна також посідає достатньо високі позиції та здобуває медалі різного гатунку.

Збірна команда України на ІО 2004, 2008 та 2012 років приймала участь у повному складі. Після успішного виступу збірної команди України у 2004 році, де вона виборола одну золоту нагороду (в/к до 48 кг, Ірина Мерлені-Мельник) і посіла друге загальнокомандне місце, на ІО 2008 року у Пекіні склад команди був оновлений на 75% і лише чемпіонка попередніх Ігор стартувала вдруге, завоювавши на цих змаганнях бронзову нагороду у в/к 48кг і вивівши команду на восьме загальнокомандне місце (рис. 5).

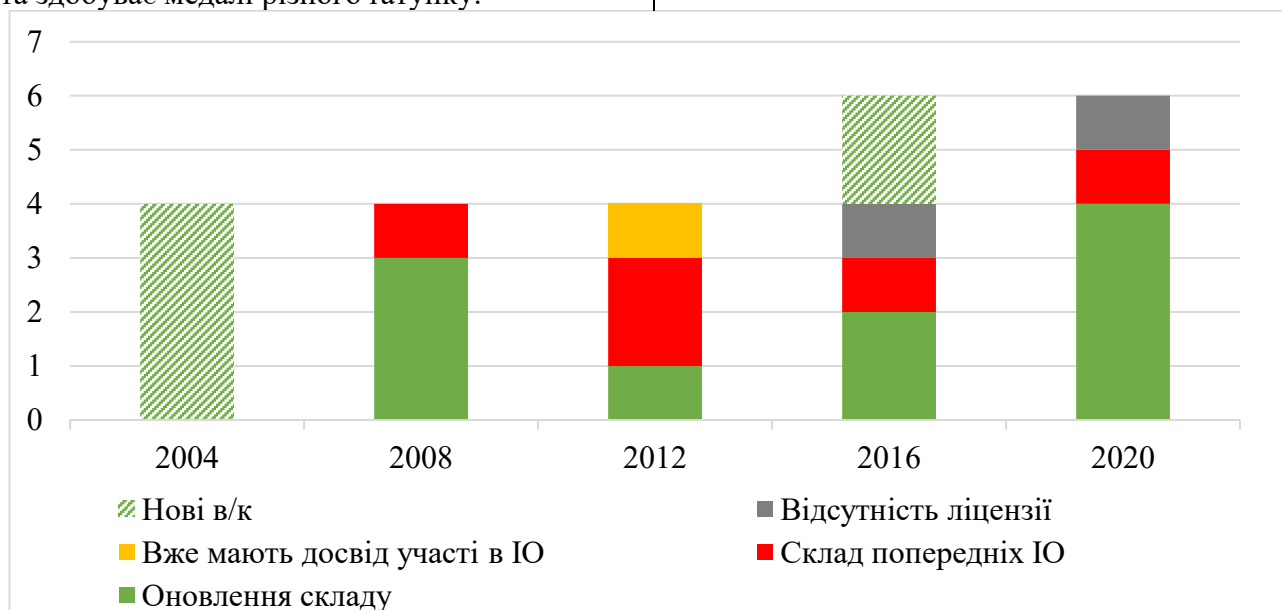

Рис. 5 Варіативність складу олімпійської збірної команди України в різні роки:

нагороди – 1 золота та 3 бронзові медалі; місця у загальнокомандному заліку: 2004 р. – 2 м., 2008 р. – 8 м., 2012 р. – 12 м., 2020 р. – 8 м.

На ІО 2012 року у Лондоні склад збірної команди України був оновлений на 50%, але варто зауважити, що лише одна з борчинь вперше приймала участь у ІО у в/к 72кг, а ще одна учасниця у в/к 55кг вже мала досвід участі у ІО 2004 року у Афінах. Ці ІО українська збірна завершила на 12 сходинці загальнокомандного заліку, дві борчині посіли 5-ті місця в особистому заліку.

ІО 2016 у Ріо-де-Жанейро вважаються найбільш провальними для української збірної, оскільки нашим спортсменкам не вдалося завоювати жодної медалі та посісти рейтингові місця загалом, які б принесли бали для загальнокомандного заліку. Одна представниця не змогла вибороти ліцензію у в/к 48кг, тому у цій категорії Україна не була представлена. Лише одна учасниця (в/к 63кг) з

складу команди попередніх ІО приймала участь у змаганнях в Ріо-де-Жанейро, але враховуючи те, що були додані дві вагові категорії, процентне співвідношення учасниць, що вперше брали участь у ІО складало 80%.

На ІО 2020 року у Токіо збірна команда України була представлена також п'ятьма учасницями, оскільки у в/к 53 кг нашим борчиням не вдалося вибороти ліцензію для участі у ІО. Склад збірної на цих Іграх знов був оновлений на 80%. Лише у в/к 68кг змагалася досвідчена учасниця зі складу олімпійської команди минулих ІО. Цього разу українська збірна здобула дві бронзові нагороди у в/к 62кг і 68кг та одне 5-те місце у в/к 50кг. У підсумку на цих ІО збірна України посіла 8-ме загальнокомандне місце.

Варто відзначити, що формування збірної команди України ІО у різні роки має власні специфічні особливості. Так, у її складі завжди переважали нові учасниці змагань, проте завжди були 1-3 спортсменки, котрі мали попередній досвід виступів. Найтитолованішою українською борчинєю є Ірина Мерлені-Мельник, яка три рази брала участь в ІО і здобула золото Афіні 2004 та бронзу Пекіна 2008. Також слід відзначити Юлію Ткач Остапчук, яка є лідером збірної протягом багатьох років і також тричі брала участь в ІО, проте на жаль поки не здобула олімпійської медалі

Ще однією командою з жіночої боротьби, яка упродовж своєї історії демонструє достатньо високий рівень досягнень є команда Монголії. Варто відзначити, що ця збірна демонструє високі результати на міжнародній арені у цьому виді спорту, стабільно потрапляючи до шестірки лідерів чемпіонатів та кубків світу упродовж 2004-2020 років. Водночас на ІО цій команді лише двічі (у 2012 та 2020 роках) вдалося потрапляти до загальнокомандного заліку (десяте та сьоме місця відповідно) (рис.6).

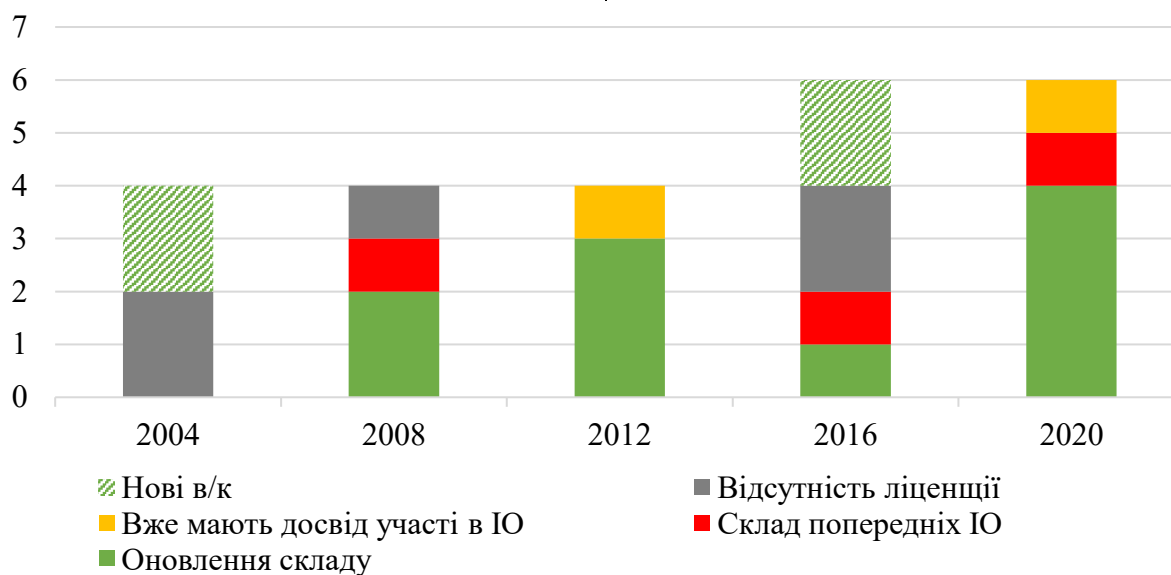

Рис. 6 Варіативність складу олімпійської збірної команди Монголії в різні роки:

нагороди – 2 бронзові медалі; місця у загальнокомандному заліку: 2012 р. – 7 м., 2020 р. – 10м.

Щодо складів команди на ІО слід відзначити, що на перших ІО 2004 року в Афінах збірна Монголії була представлена двома борчинями, яким не вдалося вибороти медалі та посісти високу сходинку у загальнокомандному заліку.

На наступних ІО 2008 року у Пекіні, участь приймали вже три представниці з цієї країни, одна з яких вже мала досвід участі у попередніх ІО. Проте і цього разу монгольським борчиням не вдалося вибороти жодної медалі і загальнокомандного місця.

У 2012 році ІО в Лондоні монгольська збірна приймала участь у повному складі, оновивши його на 100% відносно попередніх ІО. Проте слід зауважити, одна спортсменка все ж мала досвід участі у ІО у 2004 році з перервою у 2008 році. Завоювавши одну бронзову нагороду у в/к 63 кг збірна Монголії

піднялася на цих ІО на 7 місце у загальнокомандному заліку.

ІО 2016 року у Ріо-де-Жанейро для монгольської команди знову виявилися не досить успішними. У складі команди залишилася лише одна спортсменка, що виборола медаль на попередніх ІО у в/к 63кг – Соронзонболд Батсетсег (Soronzonbold Battsetseg). Усі інші учасниці були новачками. З оновленим на 75% складом команда збірної Монголії без медалей та місця в загальнокомандному заліку завершила ігри у Ріо-де-Жанейро.

На ІО у Токіо 2020 збірна Монголії була представлена у повному складі, більшість (4 спортсменки) з якого вперше приймала участь у змаганнях цього рівня, ще одна борчиня була учасницею попередніх ІО 2016 та 2012 років у в/к 68 кг – Соронзонболд Батсетсег (Soronzonbold Battsetseg, а також одна

спортсменка з досвідом участі в ІО 2004 та 2008 років в/к 76 кг – Очірбат Бурма (Ochirbat Burma). Виборовши цим складом одну бронзову нагороду і три п'ятих місця, збірна Монголії посіла 10-те місце у загальнокомандному заліку.

Судячи зі специфіки формування олімпійської команди цієї країни до різних ІО можемо припустити, що у збірній Монголії значно нижчий рівень конкуренції всередині країни і її результативність на міжнародній арені є нижчою порівняно з іншими розглянутими країнами. Однак тут на нашу думку достатньо добре розроблена стратегія підготовки та тривалого утримання борчинь на високому рівні досягнень. Найбільш стабільною та досвідченою борчинєю у складі команди Монголії є Очірбат Бурма (Ochirbat Burma), яка приймала участь у ІО Токіо 2020

маючи досвід участі в ІО Афіні 2004 та Лондона 2012, але на жаль їй так і не вдалося здобути олімпійську медаль.

Найбільш титулованою борчинєю у збірній Монголії є Соронзонболд Батсетсег (Soronzonbold Battsetseg, виступала у в/к 62кг та 68кг), яка тричі підряд приймала участь у ІО і виборола бронзову медаль на ІО у Лондоні 2012 року.

Підсумовуючи слід відзначити, що найбільш стабільною в плані кадрів олімпійською командою є збірна Японії, яка з перших Ігор Олімпіад почала домінувати у жіночій боротьбі. На усіх п'яти ІО японська збірна виборювала найбільшу кількість медалей та посідала перше загальнокомандне місце (табл.1). Загалом оновлення складу цієї збірної з усіх п'яти Ігор Олімпіад склало 38,9%.

Таблиця 1

Узагальнені показники участі та результативності в ІО і провідних олімпійських жіночих команд у боротьбі

Країна	Ліцензії	Учасниці	Оновлення складу, %	Кількість здобутих медалей
Японія	24	13	38,9%	20
Канада	20	14	57,1%	6
Україна	22	16	62,5%	4
США	22	17	68,7%	9
Монголія	19	14	76,9%	2
Китай	21	17	86,7%	9

У нашому дослідженні ми встановили також, що найбільших кадрових змін між Іграми Олімпіад зазнавала збірна команда Китаю (86,7 %), можемо припустити, що це пов'язано з наявністю в країні системи підготовки спрямованої на швидке розкриття максимальних резервів, надмірних навантажень спортсменок та, як наслідок високого рівня травматизму китайських борчинь, а тому і швидкого завершення їх кар'єри.

Усі інші з розглянутих країн змінювали свої склади в межах 57-77%, що видно з таблиці 1, керуючись, на нашу думку різними чинниками – індивідуальними результатами спортсменок, демографічними, соціальними, економічними чинниками, політикою федерації тощо.

6. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Виходячи з результатів дослідження констатуємо, що 13 учасниць команди Японії, які упродовж п'яти олімпійських циклів брали участь в ІО і щоразу в усіх вагових категоріях змогли вибороти 20 нагород різного гатунку, що засвідчує високоефективну систему відбору борчинь у цій країні та їх підготовку, спрямовану на збереження високих спортивних досягнень. Склад цієї команди виявився найбільш стабільним упродовж усієї олімпійської історії жіночої боротьби.

Такі країни як США, Китай мали дещо схожу історію формування команд. Вони вирізняються високим рівнем плинності спортивних кадрів в межах своїх олімпійських збірних з жіночої боротьби. Водночас упродовж усієї історії олімпійської жіночої боротьби по 17 спортсменок боролися в межах цих команд і здобули по 9 медалей різного гатунку. Проте команда Китаю все ж вирізнялася найвищою динамікою зміни учасниць.

Збірні команди Канади та України також характеризуються достатньо високою плинністю борчинь від одних ІО до інших (загалом 14 та 16 учасниць відповідно). Проте все ж у їхніх складах фактично у кожних іграх присутні спортсменки, котрі мають попередній досвід участі, що може свідчити про достатньо продуману, планомірну та ефективну систему підготовки, яка дозволяє тривалий час зберігати та нарощувати спортивний ресурс учасниць команд.

Команда Монголії своєю чергою має дещо іншого роду проблеми у кадровому

забезпеченні олімпійської збірної з жіночої боротьби. Незважаючи на високий рівень світових досягнень, ця команда суттєво поступається на олімпійській арені, про що свідчить найбільша серед досліджуваних команд кількість незавойованих ліцензій у різних вагових категоріях (загалом 5) та відносно низький рівень індивідуальних та, відповідно командного результатів. Загалом цю країну представляло 14 борчинь за усю олімпійську історію, лише двом з яких вдалося вибороти по одній бронзовій нагороді.

Література

1. Стельмах Ю. Ю., Пістун А. І., Балушка Л. М., Путій Є. В. Зародження і розвиток жіночої боротьби в Україні. *Молода спортивна наука України*. 2015. Вип.1. 230–234.
2. Кайда Д. В., Комаревич О. Є., Пашкевич В. В. Вільна боротьба : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2012. 93с.
3. Мельник О. О., Черкасова А. К., Хіменес Х. Р., Загура Ф. І. Сучасний арсенал техніко-тактичних дій висококваліфікованих борчинь вільного стилю (за підсумками Чемпіонату світу 2022). *Єдиноборства*. 2023. Вип. 2(28). 90–99. <https://doi.org/10.15391/ed.2023-2.08>
4. Шандригось В., Первачук Р., Яременко В., Латшєв М. Удосконалення програмно-методичного забезпечення з вільної боротьби. *Молода спортивна наука України*. 2017. Вип. 1. 40–41.
5. Шацких В. В., Тропин Ю. Н. Спортивная подготовка борцов на различных этапах эволюции правил соревнований. *Єдиноборства*. 2017. Вип. 4. 84–90.
6. Тропін Ю., Голоха В., Шандригось В., Ференчук Б. Аналіз змагальної діяльності висококваліфікованих спортсменок в вільній боротьбі. *Єдиноборства*. 2022. Вип.4 (26). 75–87.
7. Пономарьов В. О., Ананченко К. В. Порівняння психологічних тестів на життєстійкість та за методикою «САН» для визначення ступеню готовності єдиноборців до змагань. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах*. 2021. Т.1. 29–32.
8. González Cabrera V. A., Carreño Vega J. E., Sarmiento A. G., Paz-Susana B. S., Morales Tierra J. V. Diagnosis of the technical training process in Olympic wrestling. *PODIUM. Journal of Science and Technology in Physical Culture*. 2022. Vol. 17. No. 3. URL: https://podium.upr.edu.cu/index.php/podium/article/download/1355/html_1?inline=1 (date of application: 25.05.2023)
9. Rueda Flores M., Mon-López D., Gil-Ares J., Coterón J. Training Conditions and Psychological Health: Eating Behavior Disorders in Spanish High-Performance Women's Olympic Wrestling Athletes – A Qualitative Study. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2023. Vol. 20(3). 2441. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032441> (date of application: 26.05.2023)
10. Athletes & Results. United World Wrestling: web-site. URL: <https://uww.org/athletes-results> (date of application: 24.05.2023)

References

1. Stelmakh Yu. Yu., Pistun A. I., Balushka L. M., Putiy Ye. V. Zarozhennya i rozvytok zhinochoyi borotby v Ukrayini [The birth and development of women's wrestling in Ukraine]. *Moloda sportyvnna nauka Ukrayiny [Young sports science of Ukraine]*. 2015.: № 1. 230–234.
2. Kayda D. V., Komarevych O. Ye., Pashkevych V. V. Vilna borotba [Wrestling free style]: navch. posib. Rivne : NUVGP, 2012. 93s.
3. Melnyk O. O., Cherkasova A. K., Khimenes Kh. R., Zagura F. I. Suchasnyy arsenal tekhniko-taktychnykh diy vysokokvalifikovanykh borchyn vilnogo stylu (za pidsumkamy Chempionatu svitu 2022) [Modern arsenal of technical and tactical actions of highly qualified freestyle wrestlers (according to the results of the World Championship2022)]. *Yedynoborstva [Martial arts]*. 2023.:№ 2(28). 90–99. <https://doi.org/10.15391/ed.2023-2.08>
4. Shandrygos V., Pervachuk R., Yaremenko V., Latyshev M. Udoskonalennya programno-metodychnogo zabezpechennya z vilnoyi borotby [Improvement of freestyle wrestling software]. *Moloda sportyvnna nauka Ukrayiny [Young sports science of Ukraine]*. 2017.: № 1. 40–41.
5. Shatskykh V. V., Tropyn Yu. N. Sportivnaya podgotovka bortsov na razlichnykh etapakh evolyutsii pravil sorevnovaniy [Sports training of wrestlers at different stages of the evolution of competition rules]. *Yedynoborstva [Martial arts]*. 2017.: № 4. 84–90.
6. Tropin Yu., Golokha V., Shandrygos V., Ferenchuk B. Analiz zmagalnoyi diyalnosti vysokokvalifikovanykh sportsmenok v vilniy borotbi [Analysis of the competitive activity of highly qualified female athletes in freestyle wrestling]. *Yedynoborstva [Martial arts]*. 2022.: № 4 (26). 75–87.
7. Ponomarov V. O., Ananchenko K. V. Porivnyannya psykholoichnykh testiv na zhyttestyistik ta za metodykoyu «SAN» dlya vyznachennya stupenyu gotovnosti yedynobortsiv do zmagan [Comparison of psychological tests

for vitality and according to the "SAN" method to determine the degree of readiness of martial artists for competitions]. *Problemy i perspektyvy rozvytku sportyvnykh igor i yedynoborstv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Problems and prospects of the development of sports games and martial arts in higher educational institutions]*. 2021. №.1. 29–32.

8. González Cabrera V. A., Carreño Vega J. E., Sarmiento A. G., Paz-Susana B. S., Morales Tierra J. V. Diagnosis of the technical training process in Olympic wrestling. *PODIUM. Journal of Science and Technology in Physical Culture*. 2022. Vol. 17. No. 3. URL: https://podium.upr.edu.cu/index.php/podium/article/download/1355/html_1?inline=1 (date of application: 25.05.2023)

9. Rueda Flores M., Mon-López D., Gil-Ares J., Coterón J. Training Conditions and Psychological Health: Eating Behavior Disorders in Spanish High-Performance Women's Olympic Wrestling Athletes – A Qualitative Study. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2023. Vol. 20(3). 2441. <https://doi.org/10.3390/ijerph20032441> (date of application: 26.05.2023)

10. Athletes & Results. United World Wrestling: web-site. URL: <https://uww.org/athletes-results> (date of application: 24.05.2023)

Abstract MELNYK Oleksiy

COMPOSITION VARIABILITY AND PERFORMANCE OF THE LEADING WOMEN'S WRESTLING TEAMS AT THE OLYMPIC GAMES

Today, women's wrestling is developing rapidly on all continents. The tendency to increase rivalry and the number of participants in international tournaments is monitored with each subsequent Olympic cycle. The technical arsenal of techniques and the spectacle of matches in women's wrestling today are not inferior to free wrestling among men. In most Olympic teams, there are different approaches to the formation of the team composition, depending on various factors: economic, demographic, wrestling traditions in the country, etc. **The purpose** of our study was to determine the composition options of the leading Olympic national women's wrestling teams between Olympic cycles and their results. **Research methods:** analysis and synthesis, documentary method (analysis of competition protocols), comparison, methods of mathematical statistics. The 6 best Olympic teams in women's wrestling were selected for the study, which we determined based on the results of the team standings at the World Championships from 2003 to 2022 (Japan, USA, China, Ukraine, Canada and Mongolia). The study of the variability of the national teams' composition was based on the analysis of the repeatability of the participation of some athletes in the Olympic Games and the inclusion of new participants in the national teams. **The results.** It was found that the Chinese national team underwent the largest changes in the composition of the team in all five Olympic cycles (86.7%). Instead, the most stable composition was found in the national team of Japan, which during the 5 Olympic Games, in general, updated its composition only within 38.9%. At the same time, the Japanese team did not give up the first place even once, which highlights the highly effective and purposeful preparation for the Olympic Games. At the same time, the national teams of China, the USA, Canada, Ukraine, and Mongolia are worthy competition in the Olympic arena for the Japanese national team. These teams also have a fairly high-performance rate in women's wrestling in the Olympic arena.

Keywords: freestyle wrestling (women); composition of teams; Olympic Games; highly qualified athletes; competitive activity; leading national teams.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Мельник О. Варіативність складу та результативність провідних команд з жіночої боротьби в іграх олімпіад. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 2. С. 32-42.

Melnyk O. (2023) composition variability and performance of the leading women's wrestling teams at the Olympic games. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 2, pp. 32-42.